

הקורונה והמגפה השחורה

מאת ד"ר יחיאל שבי

מבט מבס"א מס' 1,484, 15 במרץ 2020

תקציר: משבר הקורונה, שפרץ זה מכבר מגבולות סין, בה התגלתה המחלה, לרחבי תבל, כבר פגע בכלכלתה ובמצבה הפיננסי של סין ומאיים לפגוע בכלכלת העולם. התופעה מזכירה מגפה אחרת שפשטה לפני כ-700 שנים דרך נתיבי המסחר והתרבות מסין מערבה: הדבר השחור. ככל הנראה פרצה המגפה בדרום סין, בחיידק הנמצא בגופם של פרעושים שחיו על חולדות שעברו ממקום למקום בתוך משלוחי מזון כשקי חיטה ו/או סחורות שיוצאו מסין מערבה.

האימפריה המונגולית שנשלטה על-ידי צאצאי ג'ינגיס ח'אן יצרה את הרצף היבשתי הגדול ביותר עד אז - מסין ועד רוסיה ואוקראינה - ונתיב הסחר המרכזי באותם הימים היתה דרך המשי החוצה את יבשת אסיה ממזרח למערב - מסין דרך מרכז אסיה לרוסיה ומשם לאירופה (וזאת לצד נתיבי הסחר הימיים בין ים סין להודו, ומשם למצרים, אפריקה והים התיכון). דרכי המעבר והמסחר שימשו אמנם את הסוחרים, אך גם את הפרעושים ואת המחלה שנשאו עמם ממקום למקום.

התפשטות המגפה הייתה אימתנית. במהלך השנים בהן השתוללה נספו כמחצית מאוכלוסייתה של סין. בשנים 1340-1400 הצטמצמה אוכלוסיית אסיה מ-240 מיליון ל-200 מיליון, אוכלוסיית אירופה מ-75 מיליון ל-52 מיליון, ואוכלוסיית אפריקה מ-80 מיליון ל-68 מיליון.

הדבר השחור שינה לחלוטין את תפיסת בני התקופה לגבי האימפריה הסינית ושליטיה המונגולים. עד להתפרצות המגפה היו המונגולים מודל לחיקוי ונתפסו כשליטי אימפריה מתקדמת שייצאה ערכים כסובלנות דתית, פתיחות, אימוץ טכנולוגיות מתקדמות ובהן עיבוד הנייר, שימוש בדפוס, ניצול אבק השריפה ופיתוח המצפן, לצד שימוש באריגי משי כמו הסאטן. עד כדי כך שבציורי קיר ופרסקאות בכנסיות בכל רחבי אירופה הולבש ישו המושיע הנוצרי באריגי סאטן הרקומים בשוליהם בכתב מונגולי, כשעיניו ומבעו מזרח אסיאתיים.

בשנים בהן השמידה מגפת הדבר השחור מיליוני אנשים נתפסה דרך המשי כדרך המוות. האימפריה המונגולית התפרקה ודרך המסחר הראשית שחיברה בין מזרח למערב איבדה מחשיבותה. השלטון המונגולי בסין נחלש בהדרגה וסופו שהקיסר ועשרות אלפי לוחמיו נמלטו למונגוליה וחזרו לחיות חיי נדודים ומרעה לאחר ששלטו במחצית משטח העולם.

ככלל, המגפה יוחסה למונגולים ולסינים והשחירה את דמותם ותדמיתם. כתוצאה מכך, חוותה אירופה נסיגה עצומה שלווה בתהליך של הסתגרות והתנערות מתהליך הגלובליזציה הכלכלי שהובילו המונגולים.

כיום, טוענים כלכלני המאקרו של בנק אוף אמריקה שקיימת מגמה של הפסקה ממושכת של הגלובליזציה, במסגרתה שרשרות האספקה מגיעות הביתה, מתקרבות לצרכנים, ו/או מופנות לבעלות ברית אסטרטגיות. כאז, גם היום, סין האימפריאלית היא הנפגעת העיקרית מתהליך זה.

האם מגפת הקורונה תחזק מגמות אלו כשם שעשתה מגפת הדבר השחור בזמנה? ימים יגידו.

* ד"ר יחיאל שבי הוא חוקר במרכז בגין סאדאת ומרצה למדעי המדינה באוניברסיטת בר-אילן.